

УДК 351/354(477)

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛЕЙ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОЮ ІННОВАЦІЙНОЮ СИСТЕМОЮ НА ОСНОВІ АРХЕТИПІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ МЕНТАЛЬНОСТІ

THE FORMATION OF PUBLIC MANAGEMENT MODELS OF NATIONAL INNOVATION SYSTEM BASED ON THE ARCHETYPES OF NATIONAL MENTALITY

Линник С.О.

доктор наук з державного управління,
професор кафедри бізнес-економіки та адміністрування,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Лощина Л.В.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри бізнес-економіки та адміністрування,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Ковтун Г.І.

старший викладач кафедри бізнес-економіки та адміністрування,
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка

Lynnyk Serhiy

D.Sc. (Public Administration)
Professor of Business-Economics and Administration Department,
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

Lochshina Larisa

PhD in economics,
Associate Professor of Business Economics and Administration Department,
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

Kovtun Galina

Senior lecturer of Business Economics and Administration Department,
Sumy State Pedagogical University named after A.S. Makarenko

У статті обґрунтовано актуальність досліджень щодо впливу архетипів національної ментальності на формування моделей державного управління, оскільки посилення конкурентної боротьби в умовах глобалізації та імплементація досягнень науково-технічного прогресу в економіку передбачають пошук нових підходів до управління національними економічними системами. Глобалізація та науково-технічний прогрес суттєво впливають на архетипи ментальності нації, що перебувають у системі взаємозв'язків з національною економікою, національною культурою, національною інноваційною системою та системою державного управління. Проаналізовано вплив архетипів національної ментальності на формування механізмів державного управління інноваційною економікою. Досліджено позиції різних зарубіжних та вітчизняних учених щодо трактування понять «менталітет», «національна ментальність», «архетип». З'ясовано спільні та відмінні підходи до визначення теоретичних засад державного управління національною інноваційною системою на основі парадигми національної ментальності. Виявлено, що формування та розвиток національної інноваційної системи залежать від глибини та швидкості перетворення традиційної економіки на економіку знань, адже сьогодні в Україні недостатніми є умови, що формують, наприклад, модель потрійної спіралі, подібної до США або ЄС. Проаналізовано події, через які, незважаючи на наявність значного наукового потенціалу та досвід створення технологічно складної продукції, Україна втрачає свої позиції на ринках високотехнологічних товарів і послуг. Розглянуто класифікацію національних економічних систем з урахуванням національного менталітету та релігійного світогляду, що значно впливає на соціально-економічне життя суспільства та становлення особливостей національних економічних систем. Запропоновано враховувати досвід країн, які є подібними за ментальними характе-

ристиками та архетипами до України, для формування моделей державного управління вітчизняною інноваційною системою, що дасть змогу визначити основні напрями підвищення ефективності державного управління загалом.

Ключові слова: національна економічна ментальність, архетип національної ментальності, соціально-економічна модель, національна інноваційна система, національна модель державного управління.

В статті обоснована актуальність досліджень касательно впливу архетипов національної ментальності на формування моделей державного управління, поскольку усиление конкурентной борьбы в условиях глобализации и имплементация достижений научно-технического прогресса в экономику предусматривают поиск новых подходов к управлению национальными экономическими системами. Глобализация и научно-технический прогресс существенно влияют на архетипы ментальности нации, находящиеся в системе взаимосвязей с национальной экономикой, национальной культурой, национальной инновационной системой и системой государственного управления. Проанализировано влияние архетипов национальной ментальности на формирование механизмов государственного управления инновационной экономикой. Исследованы позиции разных зарубежных и отечественных ученых касательно трактовки понятий «менталитет», «национальная ментальность», «архетип». Выявлены общие и отличительные подходы к определению теоретических основ государственного управления национальной инновационной системой на основе парадигмы национальной ментальности. Выявлено, что формирование и развитие национальной инновационной системы зависят от глубины и скорости преобразования традиционной экономики в экономику знаний, ведь сегодня в Украине недостаточными являются условия, формирующие, например, модель тройной спирали, подобной к США или ЕС. Проанализированы события, из-за которых, несмотря на наличие значительного научного потенциала и опыт создания технологически сложной продукции, Украина теряет свои позиции на рынках высокотехнологичных товаров и услуг. Рассмотрена классификация национальных экономических систем с учетом национального менталитета и религиозного мировоззрения, что существенно влияет на социально-экономическую жизнь общества и становление особенностей национальных экономических систем. Предложено учитывать опыт стран, которые являются подобными по ментальным характеристикам и архетипам к Украине, для формирования моделей государственного управления отечественной инновационной системой, что позволит определить основные направления повышения эффективности государственного управления в целом.

Ключевые слова: национальная экономическая ментальность, архетип национальной ментальности, социально-экономическая модель, национальная инновационная система, национальная модель государственного управления.

The article deals with relevance of research the influence of archetypes of national mentality on the formation of public administration models, since the strengthening of competition in the conditions of globalization and the implementation of scientific and technological progress in the economy, involves the search for new approaches to the management of national economic systems. Globalization and scientific and technological progress substantially affect the archetypes of the mentality of the nation, which are in the system of interconnections with the national economy, national culture, national innovation system and the system of state administration. The influence of archetypes of national mentality on the formation of mechanisms of state management of innovative economy is analyzed. The points of view of different foreign and domestic scientists, the common and excellent approaches to the interpretation of the concepts of "mentality", "national mentality", "archetype" and the theoretical foundations of state administration by a national innovation system based on the paradigm of national mentality were determined. It is revealed that the formation and development of a national innovation system depends on the depth and speed of the transformation of the traditional economy into the knowledge economy: today, conditions that form, for example, a model of a triple helix similar to US or EU, are insufficient. The reasons are analyzed from which, despite the presence of considerable scientific potential and the experience of creating technologically complex products, Ukraine loses its position in the markets of high-tech goods and services. The classification of national economic systems taking into account national mentality and religious outlook, which significantly influences the socio-economic life of society and the emergence of peculiarities of national economic systems, is considered. It is suggested to take into account the experience of countries, which are similar in mental characteristics and archetypes to Ukraine, for the formation of models of state management of Ukrainian innovation system, which will determine the main directions of increasing the efficiency of public administration in general.

Key words: national economic mentality, archetype of national mentality, socio-economic model, national innovation system, national model of public management.

Постановка проблеми. Нова парадигма конкурентної боротьби в умовах глобалізаційних процесів і впливу науково-технічного прогресу на традиційну економіку передбачає запровадження нових підходів до управління національ-

ними економічними системами. Усвідомлюючи, що ці процеси не тільки докорінно змінюють економічну ситуацію в країні, але й впливають на формування нових архетипів ментальності нації, які перебувають у системі взаємозв'язків з

національною економікою, національною культурою, національною інноваційною системою та системою державного управління, вважаємо їх дослідження актуальним.

Аналіз впливу архетипів національної ментальності на формування механізмів державного управління інноваційною економікою дасть змогу визначити основні напрями підвищення ефективності державного управління, які враховуватимуть особливості національного менталітету.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теорією та практикою державного управління в контексті архетипів національної ментальності, глобалізаційних викликів, розвитку науково-технічного прогресу в Україні та світі займаються М. Аарон, Е.А. Афонін, О.В. Бондаренко, М. Вебер, Е.В. Голд, Н.В. Латова, Ю.В. Латов, В.В. Липов, М.О. Лосский, Г. Хофстеде та інші вчені.

Незважаючи на значну кількість публікацій вітчизняних учених щодо проблем архетипів національної ментальності, досі не існує сформованої моделі державного управління національною інноваційною системою з урахуванням архетипів національної ментальності, що зумовлює доцільність авторської дефініції цього явища.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на велику кількість зарубіжних досліджень, де описуються, дискутуються, аналізуються моделі державного управління в суспільстві, та робіт вітчизняних науковців, що присвячені особливостям адаптації світових концепцій державного управління до українських реалій, серед вітчизняних науковців не існує єдиного погляду на дієвість та наявність конкретної моделі у вітчизняній дійсності, що базується на архетиповій парадигмі.

Формулювання цілей статті (**постановка завдання**). Метою статті є дослідження науково-теоретичних засад державного управління національною інноваційною системою щодо архетипової парадигми національної ментальності.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах запровадження інновацій суттєвим є вплив архетипів національної ментальності на формування механізмів державного управління національними економічними системами. Виявлення та дослідження системи зв'язків між національною ментальністю та соціально-економічною моделлю розвитку країн базуються на наукових дослідженнях Г. Хофстеде [1], який запропонував авторський підхід до розуміння організацій. Наукові роботи та практичні зусилля Г. Хофстеде були спрямовані на допомогу менеджерам мультинаціональних компаній щодо розуміння та врахування в поточній управлінській діяльності різних видів сформованих архетипів і культурних традицій, обумовлених рамками національного менталі-

тету, в яких формувалась особистість працівників. У 1970-х рр. головна увага в дослідженнях Г. Хофстеде приділялась аналізу відмінностей національних культур та їх впливу на організацію, а пізніше, у 1980-х рр., – відмінностям організаційних культур у рамках однієї нації.

У Великому тлумачному словнику з культурології національна культура визначається як синтез культур різних соціальних верств і груп певного суспільства, нації та характеризується єдністю території, державністю, спільністю економічного життя [2]. Історично національна культура складається в процесі тривалого існування етнічних спільнот, пов'язаних єдиною територією, економікою та мовою. У цьому процесі виникає спільність духовного життя, з'являються особливості національної психології, формуються такі ознаки нації, як національна самосвідомість та національна ментальність.

Різноманітні аспекти національної ментальності та менталітету почали аналізуватися науковцями відносно недавно. Так, поняття «менталітет» стало використовуватися для вивчення «духу народу» тільки у 20-х рр. ХХ сторіччя. Його дослідженню приділяли увагу представники історико-психологічного та культурно-антропологічного напрямів, такі як Люсьєн Леві-Брюль, Люсьєн Февр і Марк Блок.

У початковому розумінні менталітет означав наявність у представників тієї чи іншої спільноти, наприклад національно-етнічної чи соціально-культурної спільноти людей, певного «розумового інструментарію», свого роду «психологічної оснастки», що дає можливість індивідуально сприймати та усвідомлювати природне й соціальне оточення, а також самих себе. Національний менталітет тісно пов'язаний з формуванням національної самосвідомості та на буденному рівні має містичний емоційний або релігійний характер.

Системоутворюючим поняттям формування адекватної національної моделі менеджменту, на наш погляд, є не «національний менталітет» як стиль життя нації, а «національна ментальність», що відображає глибинний рівень свідомості нації, її стиль мислення та має типові «ментальні характеристики, символічно оформлені в їх архетипи» [3, с. 251]. «Ментальність нації постає цілісним феноменом, який комплексно відбиває особливості духовності народу і його світосприйняття, віддзеркалює ступінь розвитку суспільства як соціальний індикатор його стану <...> Природне й культурне, раціональне й емоційне, індивідуальне й суспільне, національне й загальнолюдське – все це ховається в сутності ментальності» [4, с. 12] та сформованих на її основі архетипів.

Згідно з визначенням дослідника національної ментальності О.В. Бондаренко «національна ментальність – це загальна для соціально-політичної або етнічної спільноти людей сукупність характеристик поведінки та мислення, за допо-

могою яких можна оцінювати та прогнозувати соціальні реакції людей на певні події у конкретній країні. Вона є алгоритмічним компонентом розуму народу» [5, с. 169–170].

Національна ментальність впливає на розвиток та формування матеріального й духовного буття нації, а також перебуває під їх впливом, тому з часом вона може зазнавати змін. Відповідно, соціально-культурна ідентичність нації формується під впливом вірувань, ідей та теорій. Одним з інструментів впливу на формування національної ментальності є релігія. Вона зазвичай містить потенційні можливості виходу на ментальні контексти перебування людини у світі та суспільстві. Релігійна свідомість безпосередньо стикається з феноменом ментальності людей, включає потужний ментальний потенціал і бере участь в організації життєдіяльності людини. Релігія як окремий прояв психологічного феномена дає можливість пояснювати особливості ментальності (тобто архетипів) своїх суб'єктів у позарелігійному сенсі. Крім того, за всієї неповторності історичних етапів розвитку нації вони мають внутрішній взаємозв'язок і логіку. Ментальність при цьому є певним стрижнем «духу народу», який дає змогу говорити про національну культуру, яка оновлюється, розгортається в часі, але ніколи не зникає, доки існує народ. Ментальність народу коріниться у вихідних умовах його життя, вона походить із межових факторів його буття як певного соціуму. Ментальність не виникає наново з кожною природною або соціальною подією, вона постійно відтворюється, виступає як цілісність, що весь час розгортається у самій собі, зберігаючи себе як ціле. Вона має певну структурну ієрархію зі складовими від більш фундаментальних і стійких, які утворюють її основу (ментальний архетип), до більш поверхневих та рухливих, які ще перебувають у стані формування [4, с. 18].

Взаємозв'язок між ментальністю та матеріальним і духовним буттям нації відображається в таких поняттях, як «національна економічна ментальність» та «національна культурна ментальність». Особливості економічних цінностей і норм поведінки, притаманних тією чи іншою мірою всім представникам будь-якої етнічної групи, характеризують її національну економічну ментальність [6, с. 222].

В західній соціальній психології національна культурна ментальність розглядається як інтегративна характеристика культури народу, нації, що включає її духовні устремління, відображає глибинний та стійкий тип індивідуальної й колективної свідомості та поведінки її представників. Як органічний синтез світогляду та психологічних орієнтацій ментальність окреслює культурно-семантичний та аксеологічний простір суспільства [6]. Національна культурна ментальність, відповідно, через архетипи культури впливає на формування та розвиток національної економіки. Національна економіка та

національна культура під впливом зовнішніх і внутрішніх факторів можуть змінюватися, що з часом (залежно від того, наскільки стійкими та впливовими є ці перетворення) приводить до змін у національній ментальності та її архетипах. Такі процеси поширюються та стають актуальними в умовах глобалізаційних викликів і потужного зростання науково-технічного прогресу. В цьому сенсі заслуговує на увагу така думка Е.А. Афоніна: «історична доля кожного конкретного народу залежить від його можливостей зберігати, розвивати та відновлювати свій соціальний організм та від здатності адаптуватися до змін» [3, с. 255]. Збереженню архетипів національної ментальності сприяє підтримка самим суспільством сталості своїх архетипів культури й економіки.

Соціально-економічну систему слід розглядати, на нашу думку, як цілісну сукупність взаємопов'язаних і взаємодіючих соціальних та економічних інститутів (суб'єктів) і відносин щодо розподілу та споживання матеріальних і нематеріальних ресурсів, виробництва, розподілу, обміну та споживання товарів і послуг. Будь-яка соціально-економічна система країни має певні характеристики, зокрема національні.

Задля побудови системи управління національною економікою з урахуванням власного менталітету слід визначитися з об'єктом управління та управляючою системою. Пропонуємо об'єктом управління вважати національну соціально-економічну модель країни, а управляючою системою – національну модель державного управління (менеджменту). Водночас зміна архетипів економіки та культури обов'язково відобразиться на національній культурі та економіці країни, що необхідно враховувати під час формування системи управління економікою.

Аналіз взаємозв'язку між національною соціально-економічною моделлю та моделлю національної інноваційної системи показав, що традиційна економіка країни поступово переходить до економіки знань, що потребує нових підходів до управління нею з боку держави. Економіка знань – це економіка, в якій і спеціалізовані, і повсякденні знання є джерелом зростання; визначальним є інтелектуальний потенціал суспільства, на який вона спирається та який є сукупністю повсякденних (буденних) і спеціалізованих (наукових) знань, накопичених у свідомості людей та матеріалізованих у технологічних способах виробництва [7, с. 27].

Суттєвим в економіці знань є той факт, що в структурі ВВП зростає частка високотехнологічних галузей та інтелектуальних послуг, а більшість національного доходу створюється внаслідок існування інноваційної або технологічної ренти. Водночас високий рівень капіталізації компаній формується за рахунок інтелектуальної складової. Економіка знань передбачає, що якісна змістовна освіта створює можливість для втілення інтелектуального капіталу в результати

виробництва, отже, вона є основою інноваційної економіки. Це означає, що виникає необхідність формування відповідної системи управління інноваційними процесами на рівні держави, тобто формування системи управління національною інноваційною системою.

Отже, в умовах викликів глобалізаційних процесів розвиток національної інноваційної системи для України є надзвичайно актуальним. Водночас на сучасному етапі в Україні недостатніми є умови, що формують, наприклад, модель потрійної спіралі, подібної до США або ЄС. Незважаючи на наявність значного наукового потенціалу та досвід створення технологічно складної продукції, країна з року в рік втрачає свої позиції на ринках високотехнологічних товарів і послуг [8]. Це зумовлене слабкими взаємозв'язками університетів та бізнесу у впровадженні інноваційного процесу. Про важливість такого співробітництва свідчить те, що воно фігурує в індикаторах конкурентоспроможності країн у щорічних аналітичних доповідях про глобальну конкурентоспроможність, яку складає дослідницька група Світового економічного форуму в м. Давосі (Швейцарія). Дані Звіту форуму за 2018 р. ілюструють, що рівень конкурентоспроможності (The Global Competitiveness Index, 2018) України становив 57,0 балів, через що вона посіла 83 місце у 2018 р. Сусідами нашої країни виявились Аргентина (81), Домінікана (82), Македонія (84) та Шрі-Ланка (85). Згідно з цим дослідженням у розрізі 12 драйверів продуктивності, вибраних Форумом, у першій половині рейтингу Україна зайняла позиції за складовими «Кваліфікація» (46 місце), «Ємність ринку» (47), «Інфраструктура» (57), «Спроможність до інновацій» (58). Найнижчі рейтинги наша країна має за складовими «Макроекономічна стабільність» (131), «Фінансова система» (117), «Інституції» (110). Порівнюючи результати Індексу для України та Польщі, яка посідала у 2018 р. 37 місце, бачимо, що навіть за тими драйверами, якими країна демонструє найкращі результати, все одно є суттєве відставання від польських показників. У 12 розділі, присвяченому інноваціям, виділено індикатор «Багатостороннє співробітництво». Отримана за цим індикатором оцінка у 2018 р. показує, що Україна займає 58 позицію зі 137 країн. Ще гіршою є ситуація з розвитком кластерів (106 позиція) [8].

З огляду на те, що в нашій країні не сформовані на достатньому рівні всі необхідні структурні елементи національної інноваційної системи, доцільно використати досвід формування східно-азійської та альтернативної моделей інноваційних систем [9, с. 51].

Фахівці з ЄС відзначають, що інноваційна політика повинна відповідати рівню розвитку країни та враховувати її особливості. Просте копіювання успішних політик інших країн скоріш за все приведе до неефективного використання ресурсів. Здатність вчитись на прикладі

розвинених країн та сміливість розробляти й запроваджувати стратегії, що відповідають рівню розвитку власної країни, повинні бути підтримані в політичних колах [10]. В.А. Омельяненко відзначає, що чим більше інновація відповідатиме національній (або цивілізаційній) ідеї, що може об'єднати суспільство, тим більше енергія синергії, яку можна використати для реформ [11, с. 124].

Для України основними завданнями у сфері становлення сучасної національної інноваційної системи мають бути:

- створення сприятливого до інновацій бізнес-середовища шляхом подолання державно-олігархічного устрою економіки й монополізму в більшості галузей;

- розвиток конкурентних умов функціонування підприємств у країні та проникнення національних компаній у світовий конкурентний простір;

- активне залучення до інноваційної діяльності всіх суб'єктів господарської діяльності, створення умов для розвитку малого та середнього бізнесу;

- забезпечення неухильного технологічного розвитку промисловості шляхом використання власних досягнень у сфері високих технологій (hightech), котрі Україна має в аерокосмічній, інформаційній, оборонній та інших галузях;

- активне запозичення інноваційних технологій для розвитку провідних галузей промисловості, що мають ресурсний або конкурентний потенціал, а саме машинобудівної, переробної (перш за все, переробка продукції сільськогосподарства), фармацевтичної, оборонної;

- відродження та піднесення до рівня світових стандартів системи вищої освіти, сфери наукової діяльності через забезпечення достатнього рівня фінансування, суттєву модернізацію матеріально-технічної бази освітньо-наукової діяльності, залучення висококваліфікованих та креативних наукових кадрів, інтеграцію у світовий освітній та науковий простір;

- залучення до інноваційного розвитку соціокультурної сфери на основі широкого використання різноманітних гуманітарних технологій (high-hume), забезпечення динамічного розвитку туристичної галузі, сфери рекреації, національної культури, що мають значний внутрішній потенціал розвитку, а за умови відносно невеликих витрат забезпечать швидку окупність та прибутковість і сприятимуть підвищенню рівня та якості життя населення України.

У більшості економічно розвинених країн національні інноваційні системи вже сформувалися. В Україні тільки починається процес створення власної національної інноваційної системи. В цьому сенсі важливим моментом є опанування досвіду інших країн. Слід розуміти, що не кожен досвід формування та розвитку НІС може з різних причин бути практично корисним. Наприклад, це можуть бути особли-

вості, пов'язані з національним менталітетом, історично сформованою системою державного управління національною економікою, загальним станом національної економіки та станом інноваційної сфери, забезпеченням останньої відповідною інфраструктурою. Економісти та соціологи вважають, що одним із важливих факторів якісних відмінностей між країнами Сходу, що розвиваються, та розвиненими країнами Заходу є відмінності ментальних цінностей, якими люди керуються в господарській діяльності. Проблема не в тому, чи можна у східних країнах побудувати ефективну ринкову економіку, а в тому, за допомогою яких особливих методів її слід будувати [12, с. 161].

Для вибору показової моделі національної інноваційної системи для України перш за все необхідно провести класифікацію наявних моделей національних інноваційних систем на основі відповідної методологічної бази. Якщо взяти за методологічну основу таку класифікацію теорію культури, у рамках якої проводиться типологія культур, то слід використати теоретичні положення Гірта Хофстеде. Згідно з його методикою кожна з досліджуваних країн (кількість країн становить 60) отримала оцінки за п'ятьма ознаками від 0 до 100. Побічним результатом дослідження Г. Хофстеде у роботі «Культури та організації» було виявлено шість кластерів національних культур, таких як англійські країни; скандинавські країни; «німецькі» країни Центральної Європи; країни «латинської» Європи; країни Латинської Америки; країни Південно-Східної Азії [1].

Зацікавленість проведення класифікації країн на основі соціально-культурних характеристик активізує дослідження їх впливу на економічний розвиток і формування відповідної моделі управління. У цьому сенсі актуальними є роботи М. Вебера «Господарська етика світових релігій» та «Протестантська етика і дух капіталізму», в яких здійснюється глибокий аналіз впливу релігійних цінностей на господарське життя суспільства [13; 14], національних та економічних факторів.

На основі робіт М. Вебера та Г. Хофстеде учений В.В. Липов у науковій публікації «Релігійні цінності як фактор залежності від попереднього розвитку і формування соціально-економічних моделей» [15] продовжує вивчати специфіку впливу світових релігій на характер господарювання. Автор пов'язує цю специфіку з тим, що, об'єднуючи людей не знаннями та способом мислення, а вірою й переживаннями, недоступними пізнанню, релігія опановує ірраціональний рівень людської свідомості. Емоційна сила та безмежність релігійної символізації сприяють перетворенню багатьох категорій релігійної ціннісної системи на поняття світської ціннісної свідомості, що втрачають будь-який містичний зміст. Світоглядні цінності релігійних конфесій прямо й опосередковано впливають

на характер, націленість, інтенсивність, соціальну наповненість господарської активності своїх парафіян [15, с. 60–61]. У своїй роботі В.В. Липов групує країни відповідно до переважаючих соціально-економічних моделей та наводить дані про домінуючі в окремих країнах релігійні конфесії [15, с. 59–60]. Це дає змогу простежити зв'язок між релігійними цінностями, особливостями національної ділової культури та відповідними соціально-економічними моделями. Ціннісна складова релігійного світогляду значно впливає на соціально-економічне життя суспільства та становлення особливостей національних економічних систем. На думку вченого, існують такі соціально-економічні моделі економічних систем, як північноєвропейський варіант економічної системи, характерний для Данії, Норвегії, Фінляндії, Швеції; центральноєвропейський варіант (Німеччина, Австрія, Бельгія, Ірландія, Нідерланди, Швейцарія); південноєвропейський варіант економічної системи (Іспанія, Італія, Португалія, Франція); ісламська модель (мусульманські країни, Індонезія, Іран, Малайзія, Пакистан, Туреччина); англосаксонська ліберальна (протестантська) модель (Англія, Австралія, Канада, Нова Зеландія, США, ПАР, Ямайка); економічна система держави (Ізраїль); православний варіант економічної системи (Україна, Росія, Білорусія, Греція, Югославія); варіант економічної системи Латинської Америки (порівняно з католицькою Іспанією) (Іспанія, Аргентина, Бразилія, Венесуела, Колумбія, Коста-Ріка, Мексика, Перу, Уругвай, Чилі, Еквадор); модель економічної системи країн Південної Азії (Індія, Таїланд, Філіппіни); далекосхідна патріархально-корпоративна (конфуціанська) модель економічної системи (Гонконг, Китай, Сінгапур, Тайвань, Японія). Отже, в умовах переходу від традиційної економіки до інноваційної національна економічна система прямо залежить від соціально-економічної моделі країни.

Висновки. Проведене дослідження підтверджує вплив архетипів національної ментальності на формування механізмів державного управління національною економічною системою. Національна ментальність умовно поділяється на національно-культурну та економічну ментальності, в рамках яких формуються архетипи, що впливають на національну культуру й економіку. Сучасний етап розвитку науково-технічного прогресу передбачає формування інноваційної економіки, а згодом – економіки знань. За своєю природою ці типи економік приводять до кардинальних змін умов та рівня життя нації (особливо під час впливу глобалізаційних тенденцій), що, безумовно, буде відображатися на формуванні нових архетипів національній ментальності.

Розроблена на основі наукових досліджень М. Вебера, Г. Хофстеде та В.В. Липового класифікація національних економічних систем

дає можливість визначитися з переліком економічних систем країн, котрі є подібними за ментальними характеристиками та їх архетипами до України. Вивчення досвіду цих країн

буде надзвичайно корисним для становлення процесів державного управління формуванням та розвитком української інноваційної системи.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Hofstede G., Hofstede G.J., Minkov M. Cultures and Organizations. Software of the Mind: Intercultural Cooperation and Its Importance for Survival. New York : McGraw Hill, 2010. URL: https://e-edu.nbu.bg/pluginfile.php/900222/mod_resource/content/1/G.Hofstede_G.J.Hofstede_M.Minkov%20-%20Cultures%20and%20Organizations%20-%20Software%20of%20the%20Mind%203rd_edition%202010.pdf (дата звернення: 15.05.2019).
2. Кононенко Б.И. Большой толковый словарь по культурологии. Москва : Вече, 2003. 512 с.
3. Афонин Э.А., Мартынов А.Ю. Универсальное и уникальное в процессах общественной трансформации. *Публичное управление: теория и практика* : сборник научных работ ассоциации докторов наук государственного управления. 2010. № 3–4. С. 250–263.
4. Бондаренко О.В. Українська економічна ментальність: соціально-філософський аналіз : автореф. дис. ... докт. філософ. наук : спец. 09.00.03. Київ, 2008. 32 с. URL: [http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z221ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%91%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%92.\\$](http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?Z221ID=&I21DBN=ARD&P21DBN=ARD&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=fullwebr&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=A=&S21COLORTERMS=1&S21STR=%D0%91%D0%BE%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E.%D0%92.$) (дата звернення: 15.05.2019).
5. Бондаренко О.В. Українська національна економічна ментальність і «дух капіталізму». *Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії*. 2009. Вип. 37. С. 167–180. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zprgvdia_2009_37_19 (дата звернення: 15.05.2019).
6. Волков Г.Н. и др. Этнопсихологический словарь / под ред. В.Г. Крысько. Москва, 1999. 342 с.
7. Геєць В.М. та ін. Економіка знань та її перспективи для України. Київ : ІЕП НАНУ, 2005. 168 с.
8. The Global Competitiveness Report 2018. Insight Report. Klaus Schwab, World Economic Forum. URL: <http://www3.weforum.org/docs/GCR2017-2018/05FullReport/TheGlobalCompetitivenessReport2017%E2%80%932018.pdf> (дата звернення: 15.05.2019).
9. Лощина Л.В., Ковтун Г.І. Інноваційна безпека як фактор підвищення ефективності національної інноваційної системи. *Стратегічне управління системною стійкістю національної інноваційної системи* : колективна монографія / за ред. О.В. Прокопенко, В.А. Омеляненко. Суми, 2019. С. 47–56.
10. Будкін В.В. Державна інноваційна політика: український та зарубіжний досвід. *Дослідження міжнародної економіки*. 2011. № 1 (66). С. 25–40. URL: <http://dSPACE.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/25171/02-Budkin.pdf?sequence=1> (дата звернення: 15.05.2019).
11. Омеляненко В.А. Архетипний підхід до аналізу успішності системних інновацій на національному та місцевому рівнях. *Публічне управління: теорія та практика*. 2015. Вип. 1. С. 123–129.
12. Латова Н.В., Латов Ю.В. Восточнославянские страны на ментальной карте мира по Г. Хофстеду. *Научные труды ДОНТУ. Серия «Экономическая»*. 2010. Вип. 38-1. URL: <http://ea.donntu.org:8080/jspui/bitstream/123456789/13299/1/Latova%20N.V.%2c%20Latov%20Y.V.pdf> (дата звернення: 15.05.2019).
13. Вебер М. Хозяйственная этика мировых религий. *Избранное. Образ общества*. Москва, 1994. С. 43–77.
14. Вебер М. Протестантская этика и дух капитализма. *Избранное*. Москва, 1990. С. 61–272.
15. Липов В.В. Религиозные ценности как фактор зависимости от предшествующего развития и формирования социально-экономических моделей. *Экономический вестник Ростовского государственного университета*. 2005. № 3. Т. 3. С. 57–73. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/religioznye-tsennosti-kak-faktor-zavisimosti-ot-predshestvuyushchego-razvitiya-i-formirovaniya-sotsialno-ekonomicheskikh-modeley> (дата звернення: 15.05.2019).